

28.3.2018

EDUSKUNNAN HALLINTOVALIOKUNNALLE

Viite. Hallituksen esitys 9/2018 eduskunnalle EU:n yleistä tietosuojasetusta täydentäväksi yleiseksi lainsäädännöksi

Asia: **KAM-juridiikkaverkoston lausunto**

Esitämme kunnioittavasti seuraavaa:

KAM-juridiikkaverkosto on koko suomalaisen kulttuuriperintöorganisaatiokentän juridisia kysymyksiä koordinoiva verkosto. Verkoston työhön osallistuvat Kansallisarkisto, Kansalliskirjasto, Kansallisgalleria, Museovirasto, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti, Suomen museoliitto, Suomalaisen kirjallisuuden seura, Svenska litteratursällskapet i Finland, Yksityiset keskusarkistot ry, Arkistoyhdistys, Suomen museoliitto, Suomen kirjastoseura ja Suomen tieteellinen kirjastoseura.

Kulttuuriperintöaineistojen saattaminen yleisesti käytettäväksi

Verkosto haluaa kiinnittää hallintovaliokunnan huomiota lakiehdotuksessa olevaan merkittävään puutteeseen.

Oikeusministeriön valmistelemassa hallituksen esityksessä ei ole säännöstä siitä, että kirjastoilla, arkistoilla ja museoilla on oikeus saattaa henkilötietoja sisältäviä kulttuuriperintöaineistoja yleisesti käytettäväksi. Lain valmisteluvaiheessa opetus- ja kulttuuriministeriö on esittänyt oikeusministeriölle, että tietosuojalakiin otettaisiin tätä koskeva säännös, mutta sitä ei tästä huolimatta ole otettu hallituksen esitykseen.

KAM-juridiikkaverkosto pitää erittäin tärkeänä, että kulttuuriperintöaineistojen käytettäväksi saattamista koskeva säännös otetaan tietosuojalakiin, ja että säännös myös antaisi oikeuden saattaa saataville erityisiä henkilötietoryhmiä.

Ilman säännöstä kulttuuriperintöaineistojen saatavaksi asettamisesta kirjastot, arkistot ja museot voivat joutua ajamaan nykyisiä verkkopalveluitaan alas, sillä aineiston määrän ja laadun huomioiden suostumusten hankkiminen on mahdotonta. Samoin arkistojen toiminnan ja verkkopalveluiden kehittäminen vaikeutuisi tai tulisi mahdottomaksi.

Esimerkiksi arkistojen, kirjastojen ja museoiden aarteita yhteen tuovan Finna.fi-sivuston aineistoja jouduttaisiin rajoittamaan merkittäväällä tavalla. Kansallisen kulttuuriperintöme näyteikkunana toimivasta Finna-palvelusta voi tällä hetkellä löytää yli 13 miljoonaa aineistoa – kuten kuvia, taideteoksia, videoita, kirjoja, lehtiä, artikkeleita, karttoja, valokuvia, äänitteitä ja nuotteja – ja kaikissa palvelun sivustoilla on vuosittain jo yli 20 miljoona käyntikertaa.

Hallitusohjelmien linjaukset ovat jo pitkään korostaneet digitalisaation merkitystä kulttuuriperintöorganisaatioiden kehittämisessä. Valtio on toimintamäärärahoilla ja erillisrahoituksilla kustantanut aineistojen digitointia jo parin vuosikymmenen ajan. Julkista rahaa kirjastojen, arkistojen ja museoiden hankkeisiin on käytetty kymmeniä miljoonia euroja. Kyse on sekä aineistojen kuvailutiedoista että digitoiduista aineistoista, joita tarjotaan verkkopalveluina.

Kirjastojen, arkistojen ja museoiden tavoitteena ei ole avata kaikkea kokoelmiinsa kuuluvaa avoimeksi verkkoon. Kyse on sen sijaan siitä, että muistiorganisaatiot haluavat vastata digitalisoituvan yhteiskunnan haasteisiin ylläpitämällä ja kehittämällä nykyisiä verkkopalveluita ja edistää näin myös maantieteellistä tasa-arvoa kulttuuriperintöaineistojen saatavuudessa.

Myös rahoittajat, tutkijat ja muut asiakkaat odottavat tätä. Samoin sivistysvaliokunta on todennut äskettäisessä lausunnossaan (SiVM 13/2016 vp), että arkistoaineistojen kuvailutietojen tuominen verkkopalveluihin lisäisi tuntuvasti julkisilla varoilla kootun kulttuuriperinnön avoimuutta ja hyödynnettävyyttä.

Erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien henkilötietojen saattaminen käytettäväksi

Kulttuuriperintöaineistoihin sisältyy runsaasti henkilötietoja, joista suuri osa kuuluu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuihin erityisiin henkilötietoryhmiin. Tällaisia ovat esimerkiksi poliittisia mielipiteitä tai ammattijärjestötoimintaa, uskonnollista tai filosofista vakaumusta, etnistä alkuperää, terveystietoja tai seksuaalista suuntautumista koskevat tiedot. Aineiston määrän ja laadun huomioiden suostumusten hankkiminen on mahdotonta.

Jos kirjastoilla, arkistoilla ja museoilla ei ole oikeutta saattaa käytettäväksi aineistoja, jossa kerrotaan poliittisten liikkeiden, ammattiyhdistystoiminnan, kirkollisen toiminnan ja maamme vähemmistöjen historiasta niin merkittäviä osia maamme historiasta ja kansamme kulttuuriperinnöstä tulevat jäämään pimentoon.

Oheisessa liitteessä 1 on valikoima valokuvia, jotka kuvaavat minkälaisiin ongelmatilanteisiin lakiehdotus nykymuodossaan johtaisi.

Muutosehdotus

Ehdotamme että asian ratkaisemiseksi tietosuojalakia tarkennetaan lisäämällä seuraavat tarkennukset:

4 § Käsittelyn lainmukaisuus

Henkilötietoja saa käsitellä tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan e alakohdan mukaisesti, jos

.....

4) henkilötietoja sisältävien tutkimusaineistojen, kulttuuriperintöaineistojen sekä näiden kuvailutietoihin liittyvien henkilötietojen käsittely arkistointitarkoituksessa on tarpeen ja oikeasuhtaista sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen ja rekisteröidyn oikeuksiin nähden. Käsittelyyn voi myös sisältyä aineistojen ja kuvailutietojen saattaminen yleisesti käytettäväksi.

6§ Erityisiä henkilötietoryhmiä koskeva käsittely

Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta:

.....

*8) tutkimus- ja kulttuuriperintöaineistojen käsittelyyn yleishyödyllisessä arkistointitarkoituksessa geneettisiä tietoja lukuun ottamatta. **Käsittelyyn voi myös sisältyä aineistojen ja kuvailutietojen saattaminen yleisesti käytettäväksi.***

KAM-juridiikkaverkosto, asiantuntija

Jonas Lång

kansliapäällikkö

Svenska litteratursällskapet i Finland

KAM- juridiikkaverkosto, puheenjohtaja

Kimmo Levä

pääsihteeri

Suomen museoliitto ry